

RIZICI I ŠTETE OD POVREDE PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U EUROPI

Kampanja podizanja svijesti 2021.

RIZICI I ŠTETE OD POVREDE PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U EUROPI

© Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo

Umnožavanje je dopušteno pod uvjetom da se navede izvor

Pandemija bolesti COVID-19 i posljedični porast internetske kupnje i konzumacije digitalnih sadržaja bacili su novo svjetlo na rizike i štetu koji nastaju zbog kršenja prava intelektualnog vlasništva (IPR) u Europi te stavili opasnosti za potrošače pod povećalo.

Potrošačima je teško razlikovati originalnu robu od krivotvorene robe, posebno na internetu. Općenito, 30 % ljudi (a u nekim državama čak i 50 %) i u prosjeku gotovo desetina Europljana (9 %) tvrde da su kupili krivotvorine obmanom. Također im je teško razdvojiti zakonite izvore digitalnog sadržaja od nezakonitih ⁽¹⁾.

S obzirom na izniman porast internetske trgovine – prema podacima Eurostata više od 70 % Europljana kupovalo je na internetu 2020. godine – nesigurnost u pogledu krivotvorenih proizvoda postaje sve veći problem u području zaštite potrošača.

U zajedničkom istraživanju koje su proveli Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO) i Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD) procijenjeno je da krivotvoreni proizvodi čine **6,8 % uvoza Europske unije (EU)** u vrijednosti od **121 milijarde EUR** i utječu na svaki sektor, od kozmetike i igračaka, vina i pića, elektronike i odjeće do pesticida i farmaceutskih proizvoda.

Krivotvoritelji brzo djeluju u globaliziranom gospodarstvu, zloupotrebjavajući moderna logistička rješenja i legitimne mehanizme za omogućavanje trgovine, i posebno su rašireni u gospodarstvima koja nemaju odgovarajuće standarde upravljanja. Iako kriminalci i dalje upotrebljavaju sve dostupne oblike prijevoza za nezakonitu trgovinu, dokazi upućuju na to da zapljene iz pomorskog kontejnerskog prijevoza i dalje prevladavaju u pogledu količine i vrijednosti zaplijenjene robe. Kontejnerski pomorski prijevoz i dalje je najvažniji kanal za prijevoz krivotvorene robe koja uglavnom dolazi iz istočne Azije, a posebno iz Kine i Hong Konga, koji sudjeluju s 80 % u ukupnoj vrijednosti krivotvorenih proizvoda zaplijenjenih iz kontejnera diljem svijeta ⁽²⁾.

⁽¹⁾ [Europski građani i intelektualno vlasništvo, listopad 2020., EUIPO](#)

⁽²⁾ [Zloupotreba kontejnerskog pomorskog prijevoza \(europa.eu, OECD-EUIPO, veljača 2021.\)](#)

Značajni rizici za građane

Krivotvoreni proizvodi ozbiljan su rizik za zdravlje i sigurnost građana jer obično nisu u skladu sa standardima kvalitete i sigurnosti te mogu sadržavati opasne sastojke ili sastavnice: kvalitativna analiza EUIPO-a pokazala je ⁽³⁾ da su glavni rizici povezani s izloženošću **opasnim kemikalijama**.

Zabrinutost zbog štete koju ljudima i okolišu nanosi proizvodnja, upotreba i odlaganje krivotvorenih pesticida i kemikalija dovela je do toga da tijela za provedbu zakona koordiniraju periodične opsežne prekogranične operacije provedbe zakona. Od njihova pokretanja, u operacijama u sklopu akcije Srebrna sjekira ⁽⁴⁾ tijela kaznenog progona zaplijenila su 1 222 tone nezakonitih i krivotvorenih pesticida, herbicida i gnojiva.

Svjetska trgovina krivotvorenim farmaceutskim proizvodima procijenjena je ⁽⁵⁾ na **4 milijarde EUR**. Poštanske i kurirske usluge glavni su načini prijevoza krivotvorenih farmaceutskih proizvoda kojima se trguje diljem svijeta. Tijekom pandemije bolesti COVID-19 dodatno je porasla zabrinutost zbog krivotvorenih proizvoda.

Brzo širenje krivotvorenih lijekova, uključujući antibiotike i analgetike te ostale medicinske proizvode kao što su osobna zaštitna oprema i maske za lice, skrenulo je posebnu pozornost na tu pojavu jer prekršitelji iskorištavaju nesigurnost građana u pogledu novih oblika liječenja i cjepiva ⁽⁶⁾.

⁽³⁾ [ISTRAŽIVANJE EUIPO-A O OPASNIM KRIVOTVORINAMA.docx \(europa.eu, lipanj 2019.\)](#)

⁽⁴⁾ Operacija Srebrna sjekira započela je 2012. i sada obuhvaća gotovo 30 država diljem svijeta, [Operacija Srebrna sjekira četvrti je put zaplijenila 550 tona nezakonitih pesticida | Europol \(europa.eu, Europol\)](#)

⁽⁵⁾ [Trgovina krivotvorenim farmaceutskim proizvodima \(OECD-EUIPO, ožujak 2020.\)](#)

⁽⁶⁾ [Europolova predviđanja točna u pogledu lažnih cjepiva protiv bolesti COVID-19 | Europol \(europa.eu\)](#)

Uključenost zločinačkih organizacija

Dokazi sve više potvrđuju uključenost zločinačkih organizacija u povredu prava intelektualnog vlasništva i poveznicu između kriminala u području intelektualnog vlasništva i ostalih kaznenih djela, kao što su trgovina drogom, prisilni rad, kiberkriminalitet, prijevara, krivotvorenje isprava i pranje novca ⁽⁷⁾. Kriminal u području intelektualnog vlasništva smatra se profitabilnom aktivnošću s visokim povratom ulaganja, niskim rizikom od otkrivanja i relativno blagim kaznama (kraće zatvorske kazne, niže novčane kazne) u usporedbi s drugim nezakonitim aktivnostima.

Digitalno piratstvo također je vrlo unosno tržište za prekršitelje. Samo u području televizije putem internetskog protokola (IPTV) svake se godine ostvaruje **1 milijarda EUR nezakonitih prihoda** isporukom i potrošnjom digitalnog sadržaja u EU-u kojima se krše autorska prava ⁽⁸⁾. Nanoseći štetu stvarateljima i zakonitim poduzećima te nezakonite usluge upotrebljavalo je 13,7 milijuna ljudi u EU-u 2019. godine (tj. 3,6 % stanovništva EU-a).

Povreda prava intelektualnog vlasništva na društvenim mrežama

Uz rizike za zdravlje i sigurnost, kupnja krivotvorene robe i pristup piratskom digitalnom sadržaju često dovode do povreda sigurnosti i financijskih gubitaka za potrošače koji su aktivni u internetskim trgovinama, na platformama i internetskim tržištima, ali se do njih može doći i putem društvenih mreža.

Novija analiza ⁽⁹⁾ istaknula je zloupotrebu društvenih mreža u korist krivotvorenja i piratstva. Pregledavši milijune javnih rasprava na Facebooku, Twitteru, Instagramu i Redditu, istraživanje EUIPO-a ustanovilo je da bi jedna trećina razgovora o digitalnom sadržaju (35 %) mogla biti

⁽⁷⁾ [EUROPOL-EUIPO Polycriminality Report 2.docx \(europa.eu\)](#)

⁽⁸⁾ [Istraživanje IPTV-a \(europa.eu\), studeni 2019.](#)

⁽⁹⁾ [Monitoring and analysing social media in relation to IP Infringement \(April 2021\)](#)

povezana s piratstvom, pri čemu su područja o kojima se najviše raspravljalo, osobito na Redditu i Twitteru, piratstvo filmova i glazbe. Utvrđeno je i znatno povećanje rasprava povezanih s piratstvom tijekom početnih mjeseci pandemije u proljeće 2020. Istraživanje je također pokazalo da bi se 11 % razgovora o fizičkim proizvodima također moglo odnositi na krivotvorine.

Povreda prava intelektualnog vlasništva nanosi štetu zakonitim poduzećima, a posebno MSP-ovima

Povreda prava intelektualnog vlasništva ne pogađa samo potrošače nego i nanosi znatnu štetu gospodarstvu EU-a. Utječe na legitimne interese gospodarskih subjekata u EU-u i unosi neravnotežu u uvjete poslovanja na unutarnjem tržištu. U zakonitom gospodarstvu godišnje se gubi 83 milijarde EUR prodajnog prometa u 11 ključnih sektora koji su posebno osjetljivi na krivotvorenje, uz 15 milijardi EUR gubitaka u porezima i doprinosima za socijalno osiguranje, a procjenjuje se da se svake godine u EU-u zbog krivotvorenja izgubi 670 000 radnih mjesta.

Povreda prava intelektualnog vlasništva posebno šteti malim i srednjim poduzećima (MSP). Kako proizlazi iz [pregleda stanja u području IV-a za MSP-ove](#) koji je objavio EUIPO, svaki četvrti MSP u Europi tvrdi da je pretrpio štetu zbog povrede prava intelektualnog vlasništva. Od trgovačkih društava koja su vlasnici prava intelektualnog vlasništva kao što su žigovi ili patenti, njih 33 % prijavilo je opći pad prometa, dok je 27 % prijavilo povredu ugleda, a 15 % prijavilo je gubitak konkurentne prednosti zbog povrede prava intelektualnog vlasništva.

Tijekom pandemije poduzeća su se sve više koristila [Portalom za provedbu prava intelektualnog vlasništva](#) koji je uspostavio EUIPO u svrhu omogućavanja razmjene između nositelja prava i tijela za provedbu zakona (carina i policija), što pokazuje da su poduzeća možda pretrpjela veći broj povreda svojih prava intelektualnog vlasništva.

U skladu s tim, potvrđena je i korelacija između vlasništva nad pravima intelektualnog vlasništva i ekonomskih rezultata, koja je posebno snažna kod MSP-ova ⁽¹⁰⁾. Nositelji prava intelektualnog

⁽¹⁰⁾ [Istraživanje o doprinosu IV-a na razini tvrtke](#), EPO-EUIPO, veljača 2021.

vlasništva uspješniji su od onih koji nisu nositelji tog prava. Općenito, prihodi po zaposleniku otprilike su 55 % viši kod nositelja prava intelektualnog vlasništva nego kod poduzeća koja nisu nositelji prava intelektualnog vlasništva. Taj je odnos posebno izražen kod MSP-ova. MSP-ovi koji su nositelji prava intelektualnog vlasništva (iako ih je manje od 9 %) imaju 68 % viši prihod po zaposleniku nego MSP-ovi koji nisu nositelji prava intelektualnog vlasništva (uz kontrolu drugih relevantnih čimbenika) i također isplaćuju veće plaće.

Kada je riječ o budućnosti, industrije koje se intenzivno koriste pravima intelektualnog vlasništva općenito te posebno MSP-ovi koji stvaraju inovacije s pomoću novih tehnologija mogu očekivati da će imati ključnu ulogu u izvlačenju europskog gospodarstva iz krize nakon pandemije.

Razumijevanje poslovnih modela povrede prava i uključivanje posrednika radi bolje provedbe zakona

Bolje razumijevanje poslovnih modela koje prekršitelji upotrebljavaju da bi zaradili novac pomaže u prilagođavanju i jačanju napora uložениh u provedbu zakona, uz uključivanje relevantnih partnera u borbi protiv krivotvorenja i piratstva.

Kako povreda prava IV-a postaje vidljivija u internetskom okruženju, nazivi domena imaju važnu ulogu u nizu internetskih poslovnih modela kojima se krše prava IV-a i koji imaju štetne učinke na potrošače, vlasnike IV-a i cijeli ekosustav naziva domena. Budući da broj naziva domena u svijetu sada prelazi 375 milijuna, tzv. *cybersquatting* stvaran je problem za zakonite robne marke i potrošače te bi mogao biti posebno ozbiljan problem za MSP-ove, kojima često nedostaju resursi za aktivno praćenje vlastite prisutnosti na internetu da bi otkrili *cybersquatting* i zaštitili ugled svojih robnih marki.

Novija analiza koju je proveo EUIPO ⁽¹¹⁾, a koja obuhvaća 1 000 naziva domena (sličnih domena i njihovih varijanti) povezanih s 20 analiziranih robnih marki, pokazala je da se polovina tih naziva smatra sumnjivom, odnosno upućuje na internetske stranice koje prodaju krivotvorene proizvode.

⁽¹¹⁾ [Focus on Cybersquatting: Monitoring and Analysis \(May 2021\)](#)

EUIPO je analizirao ⁽¹²⁾ primjere dobre prakse koje provode voditelji registara i registri da bi spriječili zloupotrebu naziva domena za aktivnosti kojima se krše prava IV-a, kao što su razvoj odgovarajućih odredbi i uvjeta, ograničenja upotrebe usluga *proxy* poslužitelja, izgradnja sustava za provjeru identiteta podnositelja registracije te otkrivanje i djelovanje u slučaju zloupotrebe registracije domene.

Neki su registri, u suradnji s javnim tijelima ili tijelima za provedbu zakona, uspostavili postupke za upozoravanje i uklanjanje koji su usmjereni na domene s nezakonitim sadržajem. Suraduju i s vlasnicima IV-a te tijelima za provedbu zakona da kako bi dijelili obavještajne podatke i ograničili upotrebu naziva domena kojima se krše prava IV-a.

EUIPO je također istražio upotrebu društvenih mreža u kršenju prava IV-a, kao što su internetsko udomljavanje, internetski prijenos (*streaming*) ili postavljanje poveznica na sadržaj kojim se povređuje IV ili oglašavanje te vrste sadržaja putem društvenih mreža, kombiniranjem javnih i zatvorenih grupnih komunikacijskih kanala da bi se zaobišle mjere za provedbu prava IV-a.

Utvrđene su preventivne i korektivne dobre prakse za rješavanje povreda prava IV-a.

Suradnja unutar posrednika

Uz tradicionalna tijela provedbe zakona (policija, carina) koja su važna za provedbu prava IV-a, postoje i drugi dionici koji preuzimaju sve važniju ulogu, što posebno uključuje posrednike, čije zakonite usluge prekršitelji zloupotrebljavaju i koji su često prva kontaktna točka nositelja prava koji pokušavaju zaustaviti povredu.

Tržišta e-trgovine zakonitim prodavateljima otvaraju goleme nove mogućnosti za ulazak na nova tržišta i pristup potrošačima. Međutim, i ona se mogu zloupotrijebiti za prodaju krivotvorina.

Mnoga velika tržišta e-trgovine već su uspostavila programe za potporu nositeljima prava s obavješćivanjem o povredi prava IV-a na svojim platformama. Mnogi nositelji prava možda nisu svjesni postojećih programa ili su opterećeni time što stalno iznova moraju pružati svoje

⁽¹²⁾ [2021 Discussion Paper on Domain Names FullR_en.pdf \(europa.eu, EUIPO, ožujak 2021.\)](#)

informacije na različitim platformama. Mnoge platforme nisu sigurne ili ne mogu jednostavno provjeriti surađuju li s legitimnim vlasnikom IV-a kada dobiju informacije o povredama prava IV-a na svojim tržištima. EUIPO stoga razvija integriranu zaštićenu internetsku uslugu radi omogućavanja te suradnje između nositelja prava IV-a i tržišta e-trgovine utvrđivanjem i uklanjanjem oglašanih proizvoda kojima se krše prava IV-a putem Portala za provedbu prava IV-a.

S obzirom na tehnološki napredak, širenje e-trgovine i virtualnih tržišta, te nove poslovne modele koji brzo mijenjaju gospodarsko i socijalno okruženje, potrebno je prilagoditi mnoge aspekte koji se tiču registracije, iskorištavanja i provedbe prava IV-a.

Nove tehnologije i provedba prava IV-a

Tehnologija nudi brojna rješenja za zaštitu vlasničkih prava i obranu legitimnih lanaca opskrbe. Međutim, tržište tehnologija za suzbijanje krivotvorenja široko je i složeno. Tehnologije se brzo razvijaju, a informacije o njima nisu lako dostupne.

Da bi se trgovačkim društvima pomoglo u iskorištavanju brojnih dostupnih tehničkih rješenja radi što bolje zaštite od krivotvorina, objavljen je Tehnološki vodič za borbu protiv krivotvorenja ⁽¹³⁾ koji poduzeća vodi kroz glavne vrste tehnologija za borbu protiv krivotvorenja, uključujući uređaje za elektroničku identifikaciju ili praćenje, način postavljanja oznaka na proizvode ili ambalažu te druge kemijske, fizičke, mehaničke i digitalne alate. U njemu su prikazani najisplativiji i najpraktičniji načini zaštite prava IV-a te su jasno opisani uvjeti provedbe i troškovi. Na temelju tog vodiča treba razviti specijalizirani alat za pretraživanje koji će poduzećima pomoći da pronađu rješenja protiv krivotvorenja koja su najprikladnija za njihovo poslovanje.

Uz to se istražuje potencijal tehnologije lanca blokova kako bi se osiguralo da logistička poduzeća ili tijela za provedbu zakona (kao što je carina, u slučaju uvoza) mogu prepoznati originalne proizvode u svakom dijelu lanca opskrbe. Predviđeno je projektiranje i izgradnja infrastrukture koja je otvorena i interoperabilna (tj. koja se može povezati s postojećim rješenjima za praćenje i

⁽¹³⁾ [2021_Anti_Counterfeiting_Technology_Guide_en.pdf \(europa.eu, EUIPO, veljača 2021.\)](#)

sustavima za analizu rizika provoditelja zakona) te bi bila povezana i s [Portalom za provedbu prava intelektualnog vlasništva](#).

Osim štete za društvo, okoliš i gospodarstvo, kršenje prava IV-a može dovesti i do gubitka ugleda te može ugroziti inovacije, kreativnost te ulaganja u istraživanje i razvoj.

Ova kriza puna izazova nesumnjivo je istaknula potrebu za pružanjem održivih rješenja tako što će se utvrditi najbolje prakse i primijeniti nove tehnologije u borbi protiv zločinačkih organizacija koje proizvode, distribuiraju i prodaju krivotvorenu robu i piratski digitalni sadržaj. Širenje učinkovitih kampanja za podizanje svijesti ključno je i za borbu protiv te prijetnje.

U tim je nastojanjima presudna važnost jačanja globalne suradnje među svim dionicima, i javnim i privatnim. Kriminal povezan s IV-om trebao bi ponovno postati europski prioritet u okviru borbe protiv međunarodnog kriminala.

Slično tomu, naponi na međunarodnoj razini trebali bi i dalje poboljšavati zaštitu i provedbu prava IV-a u trećim zemljama, posebno u Kini, Latinskoj Americi, jugoistočnoj Aziji i Africi, u okviru programa suradnje za koje je EUIPO provedbeno tijelo, čime bi se riješilo pitanje krivotvorina na njihovu potencijalnom izvoru.

RIZICI I ŠTETE OD POVREDE PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U EUROPI